

Skozi nezavedno v popolno

Sigmund Freud: *Interpretacija sanj*,
Studia Humanitatis, Ljubljana 2000, pre-
vedla Zdenka Erbežnik, strokovni pregled
in spremna beseda Bogdan Lešnik

Rokopis *Interpretacija sanj* je bil dokončan leta 1899, istega leta je bil tudi objavljen z letnico 1900. Slovenskemu bralnemu občestvu se prevod ponuja sto in eno leto pozneje. Uredništvo ob tem dejstvu ostane prizemljeno, a ne popolnoma hladno: Slovenski prevod Zdenke Erbežnik s strokovnim pregledom Bogdana Lešnika zaokrožuje stoletno obdobje, katerega intelektualno podobo je v veliki meri zaznamovala prav *Interpretacija*.

Beseda "zaokrožuje" tu ni uporabljena kot metafora, temveč jo je potrebno razumeti v dobesednem pomenu. Kar nekaj "svetih tekstov" – diskurzov vstopi v področje zgodovinskega, a le malo jih od tam pristopi nazaj k sebi. Vstopi iz refleksije v samorefleksijo. Prav to pa v opombi številka dve uspe piscu spremne besede (Bogdanu Lešniku), ki se retorično vpraša, ali se znanstveni argumenti ne gradijo z zgoščanjem in premeščanjem, podobno kot to počnejo mehanizmi sanj. Ali ni pravzaprav tudi znanstveno delo tako kot sanje le izpolnitev določene želje: "nekaj odkriti in biti prvi, ki se mu je to posrečilo"? Če se vprašanje prebere še enkrat, postane jasno, da Lešnik bere Freuda z enake pozicije, kot je Freud bral simptome svojih pacientov. Psihoanalizo ukrivi in jo zapiči v njej

lastno jedro, s tem pa doseže, da skozi samorefleksijo vstopi/se vrne v svoje polje, ki na eni strani razpade na silnice latentne vsebine in na drugi v fuge manifestne podobe. Kot da bi brali Freudovo interpretacijo sanj.

Manifestna podoba je z refleksijo frankfurtske šole in lacanovstva, če se omeni le prve, ki pridejo na misel, dosegla svoj vrh, vstopila je v področje zgodovinskega. Postala je eden izmed glavnih diskurzov dvajsetega stoletja. Latentna vsebina, področje krogotoka želje, pa se skriva v genezi tega diskurza. Freudova želja postati znanstvenik, pomemben znanstvenik. "Nekaj odkriti in biti prvi, ki se mu je to posrečilo." V tem kontekstu je zanimiv zapis *Selbstdarstellung*, kjer Freud v zase zelo značilni mešanici odkritosti in prikrievanj nekaterih dejstev iz osebnega življenja govori o tistem, kar bi lahko imenovali zunanje polje psihoanalitične teorije ali most vrnitve k samemu sebi. Freud je kmalu po študijskih letih kot medicinec poskušal na različnih področjih doseči rezultate, ki bi ga izstrelili v družbo zaslužnih. Kljub trudu mu to nekako ni uspelo. Tako je krivdo za enega svojih neuspehov naprtil svoji zaročenki. V času eksperimentiranja z opijem – poskušal ga je vpeljati kot medij narkoze – se je odločil za nekajtedenski obisk pri svoji bodoči ženi. Medtem se je podoben eksperiment posrečil nekemu drugemu. A resnica neuspeha ne leži v odsotnosti, ampak v nesprejemljivih rezultatih raziskav. Vendarle je želja, kot vsaka želja, kar je Freud kasneje tudi dokazal, obstala. In končno ji je uspelo priti do nadomestne izpolnitve (*Interpretacijo* in

s tem psihoanalitsko teorijo je Freud dopolnjeval in korigiral do konca življenja, želja se je vedno znova vračala). Za to sta bili potrebni le dve stvari. Duhovni oče, ki bi imel dovolj moči, da bi lahko zagrozil z kastracijo, in od katerega bi se Freud lahko odklonil in ga s tem simbolno ubil. In znanstveno polje, ki bi bilo dovolj prostorno, da bi tak odmik omogočalo. Vstop v bloomovsko razmerje odklona sta mu omogočila Josef Breuer in histerija.

Do zloma od konca sedemdesetih let devetnajstega stoletja trajajočega Breuerjevega očetovskega mecenstva je prišlo kmalu po objavi skupnih *Študij o histeriji*. Vzroka sta dva: knjiga se ni prodajala in znotraj zdravniškega kroga ni imela uspeha. Sprejeli so jo kulturniški krogi, a to ni omililo bolečine, ki jo je ob neuspehu čutil starejši Breuer. Najbrž se je čutil zapeljanega od mlajšega Freuda. Drugi in najbrž pomembnejši razlog razkola je bilo Freudovo lociranje etimologije nevroze v seksualnem življenju nevrotika, česar Breuer kot ugleden in spoštovan meščanski zdravnik ni mogel kar tako požreti. Slab odziv bralstva

je tako treba razumeti bolj kot povod, in ne kot pravi vzrok razkola. Kljub razhodu je Freud še nadalje uporabljal in nadalje razvijal Breuerjevo katarzično metodo zdravljenja histerije, katere osnovni prijem je bila hipnoza. Ker pa je v drugi polovici devetdesetih let devetnajstega stoletja odkril, da hipnoza simptome samo začasno pomirja, ne odstrani pa vzrokov zanje, je katarzično metodo sčasoma opustil.

Po odkritju mehanizma potlačitve je na njeno mesto stopila psihoanaliza. V senci tega temeljnega obrata pa je skrit osnovni samorefleksivni akt, ki vračanje psihoanalitičnega diskurza k sebi sploh omogoča. Freud se je podvrgel samoanalizi. Kar pomeni, da že v genezi *Interpretacije sanj* in s tem celotne psihoanalize tiči matrika, ki kasnejše delovanje omogoča skozi lastno podvajanje. Freud, kakršnega pozna zgodovina znanosti, je metonimija samega sebe. Ali kot je v *Hamburški dramaturgiji* zapisal Lessing: Genij skozi nezavedno ustvarja popolno.

Goran Č. Potočnik

